

SÖRMLANDS- LÅTEN

Nr 1 2018

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund

Sörmlandslåten

Medlemstidning för **Södermanlands Spelmansförbund**

c/o Bert Persson

Svartsjö Kungsgård 3, 179 95 Svartsjö

pg: 12 24 74-0

org.nr. 818500-9233

Medlemstidningen Sörmlandslåten

Ansvarig utgivare:

Bert Persson

Redaktionskommitté:

Birgitta Stenberg (sormlandslaten@sormlandsspel.se)

Ulf Lundgren (sormlandslaten@sormlandsspel.se), Kerstin Lanbeck Vallén

(sormlandslaten@sormlandsspel.se)

Styrelse:

Ordförande: Bert Persson, bertpersson.bp@gmail.com

Vice ordförande Adela Björn

Sekreterare Christina Frohm

Kassör Ann-Mari Wadman

Ledamöter Ulf Lundgren, Torbjörn Rydberg, Klara Holstad

Suppleanter Anna-Karin Karlsson och Lars Wennerholm

Revisorer Annelie Sandell och Ingmarie Rapp

Revisorssuppleant Christer Odén

Framsidan: Buskspel på årsmötet. Foto: Bert Persson

Bidrag till kommande nummer av tidningen vill vi ha som word-fil eller text-fil till
sormlandslaten@sormlandsspel.se. (Kontakta redaktionen om du vill skicka fysiskt material.)

Använd om möjligt Times New Roman, stl 11 med 1,5 i radavstånd. Bifoga gärna bilder (i jpeg-format som separata filer), det lättar upp och gör det enklare att läsa tidningen. Vi förbehåller oss rätten att redigera insända bidrag, samt i förekommande fall sortera och prioritera bland insända bidrag.

Annonser om evenemang skickas till Bengt Pernholm bengt@pernholm.se som lägger upp dem på www.sormlandsspel.se där all aktuell information återfinns.

Foto: Peter Bothén

Ordförande har ordet

Nu är årsmötet avklarat och vi är igång med ett nytt verksamhetsår. Jag vill börja med att rikta ett stort TACK till de som nu lämnat sina uppdrag i förbundet: Inga-Britt och Leif Epel som under många år jobbat med vårt arkiv; Markus Kviberg som under lång tid ansvarat för vår hemsida; Sunniva Abelli och Eric Jacobsson för arbetet i förbundets styrelse.

Jag välkomnar två nya medlemmar i styrelsen: Klara Holstad, Vingåker, som ordinarie ledamot och Lars Wennerholm, Eskilstuna, som suppleant. Kerstin Lanbeck Vallén och Ann-Mari Wadman är vår nya arkivgrupp och för hemsidan kommer Bengt Pernholm att ansvara. Jag önskar er alla lycka till med era nya uppdrag.

Den stora frågan som styrelsen har att jobba med under året är arkivfrågan. Vi blev med kort varsel uppsagda från den lokal i stadshuset i Malmköping, där vi förvarade vårt omfattande arkiv.

Just nu ligger hela arkivet nerpackat i flyttlådor i Flens kommunarkiv. Vi har varit i kontakt med Länsmuséet i Nyköping, Arkiv Sörmland i Eskilstuna och Visarkivet i Stockholm som har förklarat sig villiga att ta hand om hela eller delar av arkivet. Det är många och stora frågor som vi måste ta ställning till. På årsmötet fick styrelsen mötets uppdrag att lösa arkivets "slutförvaring". Styrelsen kommer att arbeta med detta i nära samarbete med Arne Blomberg och arkivgruppen och återkommer med rapporter hur arbetet fortskrider, så håll utkik på förbundets hemsida.

Jag har varit på besök hos ett par grupper och då fått höra att man gärna skulle vilja ha fler spel- och dansträffar. På försök anordnar vi nu två nya träffar. Första tillfället blir 21 april i Stallarholmen och det andra blir 26 maj på Kafé Klaver i Hedlandet utanför Strängnäs. Alla är välkomna till spel, dans och umgänge. Ta gärna

med vänner och bekanta!

Jag vill redan nu meddela att Julita Gård har meddelat att de gärna vill flytta Julitastämman till ett senare datum, så allt talar för att årets stämma blir den sista som äger rum på midsommardagen. Så passa på att avsluta midsommarhelgen på en trivsam stämma i fantastisk miljö en sista gång!

Så vill jag påminna er om att om du har tankar, synpunkter eller önskemål så tveka inte att kontakta mig. Första tiden jag var ordförande fick jag ett önskemål om att Välkommen till världen skulle ges ut på CD, och på årsmötet kunde vi ha skivsläpp för den.

Jag önskar alla en skön vår och sommar och jag hoppas vi ses på förbundets aktiviteter under vår och sommar!

Rapport från årsmötet

Lördagen 24 mars var det återigen dags att åka till Malmköpings Wårdshus, den här gången för årsmöte med ett 40-tal deltagare. När vi kom på förmiddagen var det redan musik i huset; låtkursen ledd av Torbjörn Rydberg spelade låtar från norra Sörmland.

Efter kaffe och smörgås började mötet med en tyst minut för medlemmar som lämnat oss under året och Arne Blomberg delade med sig av några personliga minnen av två av dem: Sören Olsson och Allan Ljungdahl. Sedan vidtog mötesförhandlingar under ledning av Arne Blomberg med Birgitta Stenberg som

mötessekreterare; ett rutinerat par. Avgående funktionärer tackades för sina insatser och nya valdes. I år är alla poster besatta, även valberedningen är fulltalig. Fullständig lista över funktionärer kommer som vanligt att finnas på hemsidan.

Maria Munkhammar, årets stipendiat, spelade en polska för oss; fantastiskt fint, henne hoppas vi få höra mer av! Åsa Englund Jacobsson belönades med spelmansförbundets guldmedalj och blev därmed hedersmedlem; hon fick märket för sina insatser med barn och ungdomar, framför allt för arbetet med låtlä-

ret.

Efter skivsläpp av den nyutgivna cd:n *Välkommen till världen* vidtog spel, middag och mer spel. Föreningens utgåvor fanns till försäljning för den intresserade. Och den som ville kunde få sin fiol bedömd av en professionell instrumentbyggare under eftermiddagen. Så småningom åkte vi hemåt efter en som vanligt mycket trevlig dag. Och som vanligt undrade i alla fall jag vart tog tiden vägen?

/Kerstin Lanbeck Vallén

Inledning—Verksamhetsberättelse för år 2017

Ännu ett verksamhetsår har genomförts och som livet är så har också 2017 varit fyllt av både glädje och bekymmer. Till glädjen kan vi föra de aktiviteter vi genomfört under året: Julita-stämmans 90 års jubileum, välbesökt septemberträff, uppskattat inslag i forskarkonferensen på Linnéuniversitetet i Växjö, intresse för våra publikationer och att vår hemsida är väldigt populär. Under året dök det upp två stora bekymmer. Under hösten fick styrelsen besked om att förbundets arkiv var tvungen att flyttas omgående. Arkivarierna lyckades ordna så att vi fick förvara arkivmaterialet i Flens stadsarkiv. Tyvärr har våra arkivarier lämnat sina uppdrag, något styrelsen beklagar djupt.

Det andra bekymret vi varit tvungna att jobba med i styrelsen är problemet med att hitta personer som är villiga att ställa upp i förbundets styrelse. Om inte fler känner sig villiga att engagera sig i förbundets styrelse, så är frågan hur länge förbundet kan fortsätta med sin verksamhet.

Maria Munkhammar. Foto samtliga bilder: Bert Persson

Verksamhetsplan 2018

Arkivet

Den stora frågan under 2018 kommer att bli att finna en slutgiltig lösning för förbundets arkiv.

Julitastämman

Julita Gård har aviserat att de vill flytta stämman från midsommardagen till ett senare tillfälle under sommaren, så 2018 ser ut att bli sista midsommardagsstämman på Julita Gård. Vi planerar att även i år genomföra stämman enligt de senaste årens idéer, och starta samtal om stämmans framtid på Julita Gård.

Stallarholmen

I år genomförs för första gången en spel- och dansträff i Stallarholmen. Planen är att starta på eftermiddagen med workshop i spel och dans för att därefter gå över i gemensam samvaro med spel och dans. Tanken är att skapa en ”opretentiös” tillställning där vi kan umgås. Detta äger rum 21 april.

Kafé Klaver, Hedlandet

26 maj kommer ännu ett nytt evenemang äga rum i förbundets regi. Denna gång på Kafé Klaver på hedlandet, där vi inbjuder till logdans

Septemberträffen

I september inbjuds förbundets medlemmar till en heldag med spel, dans och sång på Vårdshuset i Malmköping.

Låtläget

I år fick inte förbundet några extra pengar för vår ungdomssatsning, men det är styrelsens förhoppning att vi ändå ska kunna genomföra årets Låtläger. Under året ämnar styrelsen inleda samtal med ansvariga för låtläget om lägets framtid och möjligheter att hitta en koppling till nästa års Julitastämma.

Ethno

Det är styrelsens förhoppning att vi även 2018 kan sända sörmländska ungdomar till Ethnoläget.

Ungdomssatsning

Under året ska styrelsen diskutera vilka möjligheter vi har att stimulera ungdomar till att delta i förbundets aktiviteter; som Julitastämman, olika spel- och dansträffar, Pelle Forstävlingen och att mötas över generationsgränserna.

Tema Spelmansböcker

SSR planerar att ersätta ”Allsvenskan” med en ny nationell satsning med temat ”Spelmansböcker”. Vi planerar att kontakta närliggande spelmanförbund för att få till stånd ett regionalt samarbete kring detta tema.

Sörmlandslåten/Nyhetsbrev

I årets medlemstidning planeras en presentation av spelmän från förr med anledning av 150 år eller 200 år sedan de föddes. Planen är att ge ut tidningen 2ggr. Nyhetsbrev skickas vid behov, via mail för de som anmält mailadress.

SSR-s förbundsstämma

Även 2018 planerar styrelsen att skicka representanter till SSR's förbundsstämma.

Digitalisering

Arbetet med digitalisering av förbundets arkiv fortsätter.

Spel- och danskurs

Under hösten planeras en spel- och danskurs där någon av de sörmländska dansformerna behandlas.

Hemsidan

Söka efter ny ansvarig och fortsatt utveckling av hemsidan.

Vissången

Arbeta för att vissången blir en naturlig del i förbundets arrangemang.

Framtidsseminarium

Hur vill medlemmarna att förbundets utveckling och framtid skall bli? Medlemmarna bjuds under hösten in till ett seminarium där vår framtid diskuteras.

Folk- och världsmusikgalan

Sekreterare Christina Frohm deltar som inledare på ett seminarium om "Spelmansböcker". Seminariet anordnas av SSR. Under dagen kommer förbundet även att ha ett bokbord.

Planerad verksamhet 2019

Låtläger för ungdomar
Julitastämman
Spel- och dansträffar
Septemberträffen
Utgivning av Sörmlandslåten/Nyhetsbrev
Fortsatt digitalisering av förbundets arkivmaterial
Skapa mötesplatser över generationsgränserna
Regional träff kring temat "Spelmansböcker".

Om vårt arkiv

Kerstin Lanbeck Vallén/Foto:Arne Blomberg

I förra numret av Sörmlandslåten berättade Bert Persson att originalarkivet hastigt hade fått flyttas från lokalerna i Stadshuset i Malmköping till Flens stadsarkiv där det stod nerpackat i ca 30 flyttkartonger. Det står fortfarande nerpackat i Flen och en viktig fråga på årsmötet var diskussion om arkivets framtid.

- Av originalarkivet är mycket digitaliserat: alla fotoalbum, alla klippböcker, alla ljud-och

videoinspelningar, merparten av alla noter - uppteckningar och spelmansböcker. Mycket av det är tillgängligt via hemsidan, men inte allt!

- Allt är inte scannat, t.ex. protokoll, brev mm. Dessutom finns ett antal lådor som inte är genomgångna alls och en del annat, t.ex. instrument och andra föremål som skänkts till förbundet genom åren.

Det som är scannat finns i vårt digitala arkiv (vår egen server med backuper) och originalen behöver inte vara lätt tillgängliga. Det som inte är genomgången och scannat behöver däremot vara lättåtkomligt så att arkivarierna kan arbeta med det.

Några möjligheter diskuterades på årsmötet, man kan lämna materialet eller delar av det till läns museet i Nyköping, till Visarkivet eller till Arkiv Sörmland. Då förvaras materialet i lämpliga lokaler men ett problem om man lämnar material till museer eller arkiv är att det oftast blir deras egendom så vi styr inte själva över det. I vår egen lokal i Malmköping bestämmer vi själva helt över materialet men det är ingen lämplig arkivlokal.

Dels ryms inte allt där och framför allt lever arkivet farligt där, både ur brand- och stöldsypunkt. Vill du diskutera det här så hör av dig till styrelsen. Mötet överläts åt styrelsen att arbeta vidare med frågan:

Årsmötesbeslut: Fortsatt behandling av förbundsarkivet, baserat på den diskussion som förts idag, hänskjuts till styrelsen att fortsatt hantera i samråd med arkivarierna.

Folkdansens/folkmusikens iscensättningar och representationer.

Bert Persson

Del 3. Anders Selinder och Richard Dybeck

Vi är nu framme vid 1840-talet. Det är en tid då intresset för Sveriges forntid tar fart genom utgrävningar och fynd. Nu planeras ett museum där allt som hörde till nationens och folkets andliga uttryckskraft skulle visas. För att poängtera att detta var hela nationens intresse så kallade man det blivande museet för *Nationalmuseum*. Museet skulle innehålla den stora mängd fornfynd man hittills hittat men även konst, främst konst från antiken. Nationen och dess storslagna historia skulle lyftas fram och hyllas.

Vid den här tiden framträder även läkaren Anders Retzius. Han var anställd på Karolinska Institutet där han ägnade sig åt att utveckla metoderna för skullmätningar och kom fram till en precis formel för att kunna skilja långskallar från kortskallar. Med hjälp av den mera exakta metoden för skullmätning kunde man nu konstatera mönster. Retzius kommer fram till att de som talar "germanska" språk är långskallar med rätt sorts utskjutande käkparti. Retzius kommer att bli en stor auktoritet på området och uppmärksammas runt om i världen.

Med tiden kommer rasforskningen i

Sverige fram till att det är just i Sverige som den ariska rasen blivit bäst bevarad och i mer ursprunglig form.

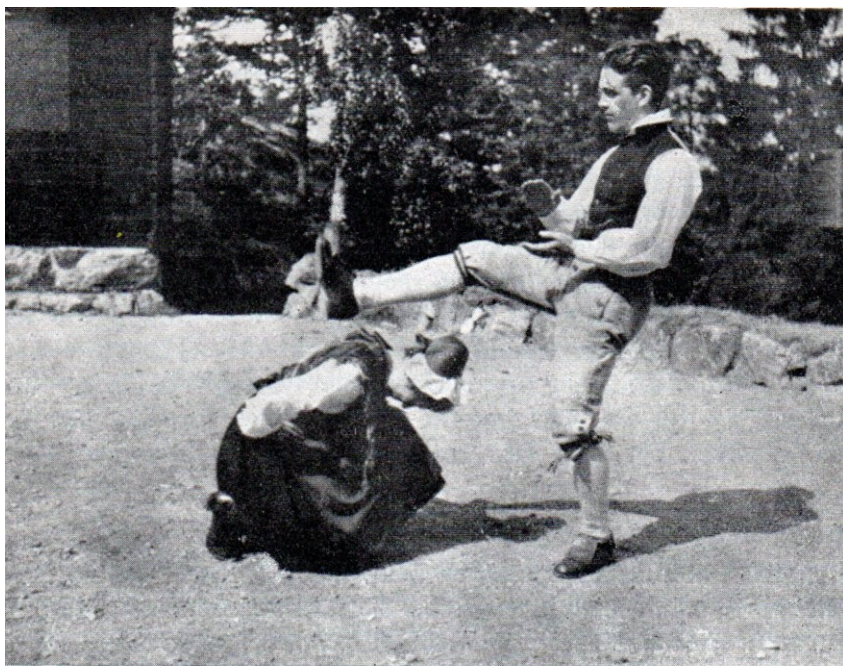
1843 firar Karl XIV Johan 25-års jubileum som svensk kung. Jubileet firas med ett *National-divertissement* på Kungliga Teatern (Operan). "*Pjästitelns 'national' syftade enligt tidens språkbruk på den allmoges som uppträdde – en skånsk bonde, en lapp, en norrman, en vingåkersflicka etc – emedan 'divertissement' angav att stycket innehöll sånger och danser.*" Förste balettmästare var Anders Selinder (1806 – 1874), den förste svensk som innehade den befattningen. Selinder hade koreograferat en dans han kallade "*Dans för en morakarl och en kulla*", senare omdöpt till *Daldansen*. Dansen framfördes i moradräkter av premiärdansarna Wilhelm Petterson och Carolina Desideria Friebe. Till sin uppbyggnad följer dansen strukturen för balettens *Grand pas de deux*; entrée, adagio (för båda, dvs ett pas de deux i sig), variation för manlig och en för kvinnlig dansare samt coda

C. J. W. PETTERSON
FÖR DALKARL I NATIONAL-DIVERTISSEMENTET.

(avslutning) för bägge. Dessutom så innebär ett *pas de deux* också lyft och liknande svårigheter. Dansen inleds med att paret dansar 16 dalsteg i en sväng på scenen för att inta sin plats (*entrée*). Därefter kommer fyra turer på plats (*adagio*). I tur sex görs pannkaksvändning varefter damen sätter sig på huk och kavaljeren sparkar med ett ben över hennes huvud (*svårighet*), följt av "damens solo" (*variation för kvinnlig dansare*). I tur tio lyfter mannen kvinnan från sida till sida (*svårighet*) som följs av "kavaljerens solo" (*variation för manlig dansare*). Dansen avslutas med en parvis omdansning (*coda*).

Hur såg då dansen ut när den framfördes på operans scen 1843? Tyvärr finns endast en bild av premiärdansaren Petterson bevarad, med texten *C. J. W. Petterson som en dalkarl i National – divertissementet*. På bilden ser vi Petterson stå på ett parallellt och böjt höger ben. Vänster ben är lyft parallellt med böjd knäled och vrist (flexad fot). Vänster arm hålls ut åt vänster med handen i höfthöjd och med lätt knuten hand. Höger arm är böjd i armbågsleden med lätt knuten hand mot hjärtat. Ryggen är rak. Kläderna identifierar vi som en folkdräkt och skor med något indragen klack och med plös. Rörelsen vi ser på

Daldans, tur 6.

bilden är väl den rörelse som många svenskar än idag förknippar med folkdans och som använts av koreografer långt in på 1900-talet när de ska gestalta "folket". Hade Pettersson istället stått på ett rakt och utåtvridet höger ben med ett lyft utåtvridet vänster ben med sträckt vrist så kallas positionen i baletten för *Attitude*.

Det vi kan fråga oss är hur sann bilden är av dansens utförande och rörelsegestalt? Selinder var verksam på operan i Stockholm där balettens estetik var en norm för rörelsegestalt och scenisk presentation. Han var även väl bekant med tidens sällskapsdans. När han nu valde att, i tidens anda, skapa en dans med nationell folklig karaktär för operans premiärdansare, kan man misstänka att han valde en något annorlunda rörelsegestalt än den som var utmärkande för tidens balett-estetik, att "folket" blir "de andra" – de som skiljer sig från "oss". Så kan vi tolka den "flexade" foten, de parallella benen, den något avslappnade armföringen och knutna händer som en kontrast till balettens sträckta vrist, utåtvridna ben, mer hållna armar och öppna och formade händer.

1846 fick Selinder i uppdrag att koreografera danserna till skådespelet *Värmlänningarne*. Det är känt att Selinder sökte upp Värmlands regemente på Långholmen i Stockholm när det var förlagt där. Enligt professor Mats Rehnberg förekom det att beväringarna dansade både halling och jössehäradspolska, uppmuntrade av officerarna. Till skådespelet koreograferade Selinder *Skrälåt*, *Halling*, *Jössehäradspolska* och *Fryksdalspolska*. I vissa källor hävdas att också *Vingåkersdans* ingick. *Värmlänningarne* hade sin premiär på operan, och är det stycke som varit bland de mest framförda där. I samtal med pensionerade dansare fick jag veta att Selinders koreografier användes i *Värmlänningarne* ända fram till 1950-talet, då den dåvarande balettmästaren

gjorde nya danser.

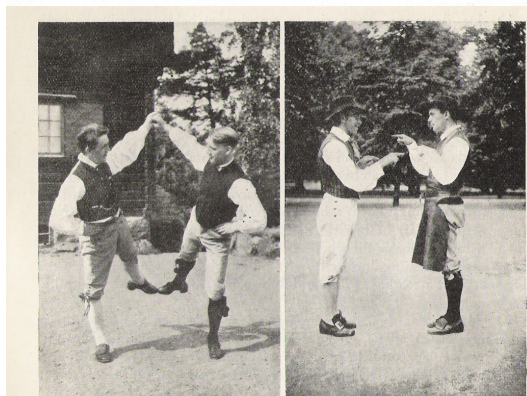
Av danserna i *Värmlänningarne* kan vi spåra intryck från dans i tradition i *Halling*, *Jösse-härads-polska* och *Fryksdalspolskan*. När det gäller *hallingen* så har han fokuserat på dansens akrobatiska inslag, men gjort den till en "pardans" för två män, där de olika turlarna görs i tydligt förhållande till en scenisk front. Även i *Jössehäradspolskan* har han lyft fram de mer akrobatiska inslagen. Polskans parvisa omdansning saknas nästan helt, en omdansning förekommer i nionde och sista turen. *Fryksdalspolskan* inleds med en fyropska som övergår i en parvis omdansning, följande turer bygger på olika figurer som ringar, kors och portar.

Jössehäradspolska, tur 7.

Skrälåt, tur 8.

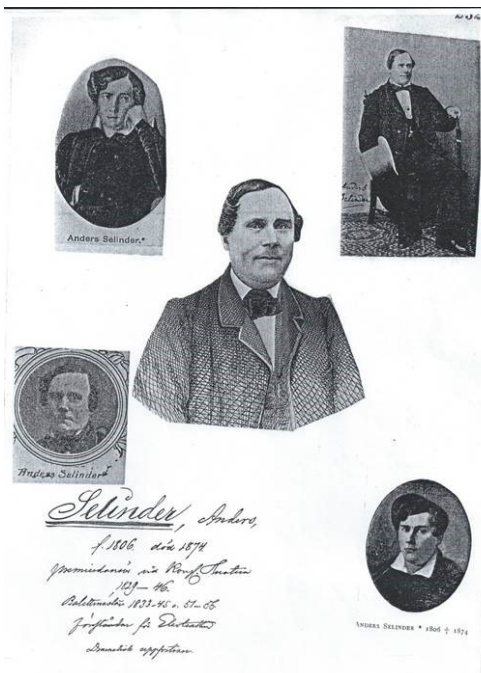
Halling, tur 1.

Halling, tur 2 b.

I tradition var både halling och polska en dans med improvisatoriska inslag, där dansarna hade olika valmöjligheter. I Selinders versioner är dansernas olika delar fastlagda, vad det gäller i vilken ordning och hur länge de ska göras. Skrällåt förefaller att vara en konstnärlig produkt som bygger på olika formationer, som bäst ses lite ovanifrån.

Efter sin tid som balettmästare var Selinder verksam som danslärare, bl. a. för barn. I sin undervisning använde han de "folkdanser" han hade komponerat för operabalettens dansare. Att han var väl insatt i sin samtids sociala dansande kan man förstå då han lanserar en egen variant av *Fransäs*. I 1800-talets dansböcker hittar vi *Nya Fransäsen* (Selinders).

Samtida med Anders Selinder var Richard Dybeck (1811 – 1877). Dybeck var utbildad jurist vid Uppsala universitet, där han också följde Geijers och Atterboms föreläsningar. Han var vän med Afzelius, med vilken han hade brevkontakt livet ut. Under studietiden sjöng han i Haeffners körer. Han trakterade även fiol, flöjt och gitarr. Det visade sig att han inte trivdes med sin yrkesbana och sade därför upp sig för att ägna sig åt fornforskning. Man kan förstå att han genom sina kontakter med Geijer, Afzelius och Haeffner kommit i kontakt med romantikens idéer om folksjäl och folkulturen. Som forskare var Dybeck amatör och mångsysslare. Han intresserade sig i allt från fasta fornlämningar och fornfynd till folklig kultur. Han bedrev uppteckningsarbete av bl. a. visor, lekar, låtar och dialektord. På ett område var han banbrytande och det var hans uppteckningar av vallvisor och hornlåtar, som han gav ut 1846. Märta Ramsten skriver att Dybeck var en relativt modern upptecknare i jämförelse med sina samtida. Dybeck nöjde sig inte enbart med melodier och texter, han beskriver även deras sammanhang och proviniensuppgifter. Han ansåg det även vara viktigt att samla in och publicera "artförändringar" (varianter) av visor och låtar. Han var medveten om att det inte finns någon

musik recenserades 1857 av Dybecks aftonunderhållningar: *"De [musikfesterna] verka förädlande på sinnet och väcka känslan hos nationen för det sköna hon äger i sin folkmusik, en musik till hvilket intet land i världen kan uppvisa ett motstycke."* Recensenten lyfter här fram vilken förhöjande effekt på människan folkmusiken har, något som kommer att återkomma längre fram i historien. Under dessa konserter framfördes folkvisor, ballader, *vallvisor och hornlåtar, svenska slängdansar (polskor)* och *Högtidsstycken i Svenska Landsorter* (musik förknippade med bröllop) och avslutas med *Sång till Norden*. Vad det gäller *Sång till Norden* finns en beskrivning från ett framförande:

...när refrängen skull komma efter andra versen, hände något. Mannen i länstolen (Dybeck på scenen) reste sig, kastade av sig vargskinnspälsen och stod där hög och rak i sin svarta frack och bleka skönhet. Och när hans härliga stämman fyllde rummet och genombröt kören i ett hänfört: Ja, jag vill leva, jag vill dö i Norden - då smattrade applåderna så, att huset kunnat sprängas, och icke många ögon voro torra.

Detta är alltså den sång som senare skall bli Sveriges nationalsång. Hur lät då sången och musiken vid dessa Aftonunderhållningar med folkmusik? Dybeck hade fångslats av det han hört runt om på den svenska landsbygden och hade framfört vissa tvivel över tidens sätt att bearbeta musiken och som han själv skriver *"... huru man härvidlag gör bäst och tillfyllest genom att göra så litet som möjligt."* Det innebär att musiken vid hans underhållningar är arrangerad för kör och orkester, t. ex framförs två ballader fyrstämmigt. Hornlåtarna framförs av valthorn och piano. En förklaring till varför inte spelmanen eller vissångerskan platsar i konsertsalen kan vara att det som intresserar Dybeck är i grunden melodierna och texterna och att utförandep Praxis är underordnat och att bedömningen är att det skulle vara alldeles för svårt för den borgerliga publiken att acceptera och ta till sig

en helt obearbetad musik.

Anders Selinder och Richard Dybeck är två personer som tog sig an folkmusiken och dansen i tidens anda och vars idéer levde kvar långt fram i tiden. Det är dock en stor skillnad mellan dessa två personer. Dybeck var väl förtrogen med hur musiken och visorna lät och genomförde ett omfattande arbete med att dokumentera och teckna ner melodier och texter och sprida detta genom publikationer och offentliga konserter. I sina publikationer vill Dybeck vara "sann" och "dokumentär" och i sina Aftonunderhållningar ville han presentera, vad han själv menar, en sann bild av folkmusiken och sången. Vad vi vet så bedrev Selinder inte något uppteckningsarbete av dans, vi vet att han uppsökte Värmlands regemente och att han då förmodligen fick se prov på dans; halling och polska. I sitt arbete på Operan använder han sen det han vet helt fritt utifrån de krav som en konstnärlig produkt för operans scen och samtiden krävde. Mycket tyder på att publiken och Selinders elever uppfattade de "folkdanser" han skapade som autentiska återgivningar av folkdans.

Källor

- Hagerman, Maja (2006) *Det rena landet*.
 Johansson, Ann Charlotte (1998) *Anders Selinder – Balettmästare i tiden*
 Landberg, Anna (1999) *Museet och Traditionen*. Ingår i *Perspektiv på tradition*. Kulturens årsbok 1999
 Ling, Jan; Ramsten, Märta & Ternhag, Gunnar (red) (1980) *Folkmusikboken*
 Ramsten, Märta (1974) *Efterskrift*. Ingår i Dybeck, Richard *Svenska vallvisor och hornlåtar* utgiven av Samfundet för visforskning
 Rehnberg, Mats (1966) *Klackarna i taket, Om halling och jössehäradspolska*
 Ronström, Owe & Ternhag, Gunnar (red) (1994) *Texter om svensk folkmusik från Haefner till Ling Sjöberg*, Tommy (1995) *"Ett nationaldivertissement"* *Folkdans på scen under 1800-talet*
 Svedin, Lulli (1978) *Den klasiska balettens byggsstenar*

fast och slutgiltig form utan att folkmusiken lever och förändras med människorna precis som deras språk.

Dybeck lägger stor vikt vid de särdrag i musiken i de olika landskapen som han menar skildrar *"olikheten i lynnet hos skilda landskaps allmog"*. Här kan vi ana Montesquieus klimatlära och föreställningen om "folksjelen", den idé som i Europa kopplades till ett lands befolkning, men som professor Mats Rehnberg menar applicerades på landskapen här i Sverige.

Dybeck menar att folkets sånger och fosterländska melodier är en folkets historia *"Nationen qvad i dem hela sitt lif, sin glädje och sorg, sina kämpadater i tankar och handling. Ja, dessa tider sjöngo sina häfder lika bra som vi skrifva våra... Sannare, mera lefvande och omfattande, drag af tidsförhållanden har icke hela skaran af sednare annalistes kommit åstad."*

Dybeck menade att denna viktiga fosterländska kultur måste göras tillgänglig för samtiden. Det gjorde han dels genom olika publikationer i första hand genom den egna tidskriften *Runa* som gavs ut mellan åren 1842 och 1876 och dels genom *Aftonunderhållning med nordisk folkmusik*. Den första ägde rum i Stockholm november 1944. Det blev en stor succé och stockholmarna strömmade till. I tidningen *Ny tidning* för

Skansens spelmän—vilka är det?

En liten historik

I begynnelsen var spelmännen. De fanns där redan när Skansens friluftsmuseum öppnades i oktober 1891. Den förste fiolspelmanen var Skölds Anders Larsson från Leksand. Han var anställd som diversearbetare på Skansen. Artur Hazelius använde de människor, som ibland följt med husen från där de hämtats och sen blivit kvar i Stockholm, som arbetskraft. Hazelius intention med Skansen var ju att visa upp ett försvinnande nationellt kulturarv, där folkmusiken och dito dansen ingick. Från 1894 har folkmusik spelats inomhus som en egen programpunkt, då Skölds Anders och Fredrik Hult i Molkom spelade i Blekingestugan. Från 1895 sågs också timmermannen Pell Jonas från Boda ha spelat tillsammans med Skölds Anders. Detta kan väl, om man så vill, sägas vara starten på Skansens Spelmän.

Skansens ordinarie spelmän

Den första att anställas på Skansen som spelman var skomakaren och nyckelharpspelmannen Jonas Skoglund från Tolfta i Uppland, som anställdes 1895. Tillsammans med Skölds Anders och en tredje spelman, skomakaren Gustav Edvard Ekström, blev de "Skansens ordinarie spelmän". 1922 avled Skölds Anders och året därpå Ekström. 1924 började Axel Myrman från Sollerön att spela på Skansen, och spelade tillsammans med Skoglund samt två andra spelmän – upplänningen Bernhard Jans-

son och Flodakarlen Olof Tillman. Dessa spelmän och andra (ex. Hjort-Anders Olsson) arbetade tidvis heltid på Skansen som hantverkare och spelmän. Axel Myrman kom att spela på Skansen ända fram till 1983, från 1956 tillsammans med en annan av Skansens trotjänare, Sivert Hellberg. Andra spelmän, som spelade på Skansen under denna tid var bl.a. hälsingen Theodor Ohlsson (mästare på andrastämmor) och Herbert Jernberg från Gästrikland.

Eric Öst

Genom åren har en mängd storspelmän passerat Skansen. Vissa har blivit kvar ett bra tag, andra har gått vidare, men man kan inte skriva om Skansens Spelmän utan att nämna Eric Öst. Eric Öst kom till Skansen på 40-talet. 1947 engagerades han att spela till gammeldansen på Bollnästorget. Han blev kvar till 1968 och gjorde sig ett namn med hjälp av Skansen, skivinspelningar, radio och TV. Det var under denna tid som namnet Skansens Spelmanslag dök upp. Det var dock endast under skivinspelningarna man kallade sig så.

Skansens Spelmän idag

1983 gjorde som sagt Axel Myrman sin sista spelning på Skansen, efter nästan 60 års tjänstgöring. Jag hann tyvärr aldrig träffa honom. Jag började på Skansen ett par månader senare och träffade då på Sivert Hellberg, som hade tagit över ledaransvaret. Sivert var blind, men hade järnkoll på allting. Han visste precis hur folkdanserna skulle

dansas och att gå med honom på Skansen var inga problem. Han lärde mig mycket om den s.k. Skansen-traditionen. När vi spelade låtar

började vi nästan alltid med Österåkers brudmarsch (för att vi bägge var sörm-länningar) och avslutade med Mora äldre brudmarsch (en tradition efter Axel Myrman). Precis som idag, tyckte jag då att få spela på Skansen var ett hedersuppdrag. Jag var och är stolt över att få vara en av Skansens Spelmän.

Under Siverts ledning förnyades och förnygrades gruppen av spelmän. Kvar var Sivert och veteranen Gösta Bäckström. Nya som kom in var bl.a. Mikael Marin, Håkan Olsson och bröderna Åkerlund. Det blev en ordentlig förstärkning. Jag minns att vi gjorde en direktsänd lunchkonsert på Sveriges Radio där temat var låtar av eller efter Skansen-spelmän. Låtar som spelades där var t.ex. Ranungens vågor och Fars gånglåt och en sörm-ländsk gubbstöt efter Siverts far, Sigfrid Hellberg.

Spelmännens viktigaste roll på Skansen idag är att spela åt Folkdanslaget och Ringleksbarnen. Jag upplever att vi där får en något sekundär roll och inte alltid får den uppmärksamhet vi borde få. Men vi får ju chansen att blomma ut vid låtspelet och på julmarknaderna och sist men inte minst – på midsommaren. Idag består Skansens spelmän av 10-15 spelmän i en inre kärna och ytterligare några, som kallas in vid särskilda tillfällen.

Skansens Spelmän och Folkdanslaget har också många externa uppdrag, som stundtals kan vara mycket anorlunda och lite märkliga. Så länge Stikkan Andersson levde var han noga med att det skulle vara folkmusik vid utdelningen av Polar Music Prize. Vi spelade utanför Berwaldhallen och även några gånger på scenen. (Jag har

Fr.v. Anna Lindblad, Anna Lundgren, Catrin Bredal-Hansen, Leif Johansson, Magnus Dürr, Tommy Lundgren samt Johannes Jacobsson.

Foto Leif Johansson

spelat låtar på scenen med Bruce Springsteen på första bänk!) Jag har också haft förmånen att, med Skansens Spelmän, spela ner glassen på Nobelfesten. Under en period skulle vi efter avslutad uppvisning på dansbanan skynda vidare till Solliden-restauranten där vi gjorde en liten folkdansuppvisning. Vi har även haft uppdraget att uppträda i Hotel Sheratons matsal under ett par somrar, och spelat på drop-in-bröllop på Skansen då fler än 500 par avger sina löften till varandra! Men jag har också stått utanför en buss, iklädd folkdräkt, medan medlemmar i kronprinsessan Märthas blomsterstiftelse skyndade förbi in till Kjerstin Dellerts skötebarn Confidencen. Då var det folkdräkten som var viktig. Men jag är fortfarande stolt över mitt uppdrag på Skansen. Numera tillhör jag de äldre gubbarna på Skansen med rutin och erfarenhet och får se ungdomar från Musikhögskolan komma och briljera med teknik och elegans. Men det är fortfarande fantastiskt kul. Det är en förmån och en ynnest att få vara med om det här.

Leif Johansson, Skansenspelman, riksspelman & fiol.mag.

Källa: SKANSENS SPELMÄN. Folkmusikverksamheten på Skansen – en konstruktion av kulturarvet, av Vanja Martinsson 1998.

Nu är stängen rest! Nu kör vi Små grodorna!
Foto Leif Johansson

Kulturhistoriska föreningen i Södertälje fyller 100 år

Kerstin Lanbeck Vallén

I år fyller *Kulturhistoriska föreningen i Södertälje* 100 år och firandet inleddes i februari med en föreställning på Trombon i Södertälje Stadshus. Programmet innehöll bl.a. en tablå om föreningens grundande, föredrag och musik av Husbandet. Vad är Husbandet? undrade jag och många med mig. Och hur är det med föreningens förhållande till folkmusik? Vi tar det från början.

År 1918 bildades *Östra Södermanlands Kulturhistoriska Förening* med syftet att ”i ett museum undan förstörelsen rädda och bevara de föremål av värde som ännu kunna finnas kvar som minnen av och vittnesbörd om våra förfäders liv och verk.” Föreningen fick arrendera ett område på Torekällberget och 1947 flyttades det första huset – Råbystugan dit. I början av 1960-talet när stora delar av Södertäljes centrum revs flyttades många hus till Torekällberget och arbetet med museet blev så småningom för tungt för föreningen. Hus och samlingar skänktes till Södertälje kommun som nu driver museet. 1997 bytte föreningen namn till *Kulturhistoriska Föreningen i Södertälje* och verksamheten fortsätter med tex föreläsningar och utflykter med historisk anknytning.

År 1923 ordnades en stor hembygdsfest i Södertälje som pågick under flera dagar. Ett inslag var en spelmanstävling där många av den tidens stora spelmän deltog: Anders Andersson, Hjalmar Björklund, Albert Boström, CG Axelsson, JE Lilja m.fl. (*Läs mer i Sörmlandslåten nr 1-1973*). Under 1930- och 40-talet var det livlig verksamhet på Torekällberget med hembygdsfester och visning av samlingarna. I samarbete med Spelmansförbundet ordnades flera spelmanstämmer på Torekällberget med början 1947. Den första följdes av flera, på 1950- och 1960-talen, alla under Gustaf Wetters ledning. I föreningens årsskrift *Täljebygden* från 1948 kan man läsa:

”En hembygdsfest anordnades den 7 och 8 juni på Torekällberget och i samband därmed en spelmanstävling av Södermanlands Spelmansförbund. Söndagens uppspelning föregicks av ett festtåg genom staden med spelmännen i lövade skrinkor. Själva uppspelningen av de 64 spelmännen under ledning av Spelmansförbundets nitiske ledare, folkskollärare Gustaf Wetter, blev en verklig upplevelse och väckte jubel hos den talrika publiken.”

1973 firades i Södertälje 50-årsjubileet av spelmanstävlingen 1923 med ”Kringellek”, program en hel vecka med bla zornmärkesuppspelningar och stor spelmanstävling på Torekällberget. På 1970-talet började också traditionen med två spelmanstämmer under pingsthelgen, en i sekelskiftesstil och en mer traditionell stävling. Så småningom minskade intresset för stämmorna på Torekällberget och de upphörde under 2000-talet.

Husbandet då? Jo, Lästringe Låtar deltar ofta i museets olika program med sin musik. Torekällberget brukar numera säga att Lästringe Låtar är museets husband...

Källor: Kulturhistoriska Föreningens hemsida, Torekällbergets hemsida, Täljebygden 1948, SSF:s arkiv

Sekelskiftesstämma 1996

Sekelskiftesstämma
1980-tal

Allan Ljungdahl 1922-2017

Allan Ljungdahl från Södertälje avled 31 december 2017. Allan Ljungdahl var många år aktiv i Södermanlands Spelmansförbunds styrelse och blev hedersmedlem i förbundet 1972. Han har spelat med dansorkestern Spelevinkarna, till sörmländska folkdanslag med gruppen Kringelbitarna och han var medlem i Södertälje Spelmanslag. Tillsammans med Ingemar Skoglund och Tore Sander spelade han mycket på bl.a. äldreboenden och sjukhus. Som spelman var han aktiv vid hög ålder. Allan Ljungdahl blev 95 år.

Allan Ljungdahl i yngre dagar. Fr.v. Gustaf Wetter. CG Axelsson (sittande), Yngve Andersson (Norrköping), Ivar Boström och Allan Ljungdahl.

Jag kallades Granlunds-Pelle

(Lite fritt tolkat från källorna om storspelmannen Pehr Ericssons liv)

I år skulle jag ha fyllt 200 år. Om jag levat vill säga. Det är väl en evinnerlig tur att det inte är så. Hur skulle det sett ut?

Det var i Fogdö socken, Stenby gård, den 23 augusti 1818 som jag kom till världen. Det minns jag. Min far var Erik Andersson och min mor Stina Ersdotter. Båda var de bördiga från trakten. Gården var inte stor men tillräcklig för att försörja en liten familj. Lite åkermark och en häst, några kor, ett tiotal höns. Korn odlade far och grönsaker och rotsaker som såldes på marknaden. Ägg blev det också att sälja. Vi redde oss. Redan som barn fick jag hjälpa till med arbete på gården. Något annat var inte tanke på. Rensa ogräs bland grönsakerna. Plocka ägg. Det var knepigt i början, många knäckta ägg blev det och mor var inte nådig. Hjälpa far på åkern med sådd och skörd. Far och mor tyckte om att dansa. De hade mötts på dansbanan, berättade de.

Flera gånger fick jag följa med när de begav sig till någon granngård som ordnade med dans. Duktiga spelmän var det där. Kjellborg hette den bästa av dem. Ludvig Kjellborg. Han var organist och klockare i socknen och mycket kunnig i noter, sades det. Han skötte också om skolutervisningen. Jag tyckte om musiken på danserna. Hos Kjellborg fick jag gå i skolan. Han var sträng men jag lärde mig både läsa och skriva och räkna lite och lite om religion och historia och om vårt kungahus. Jag minns inte när jag fick min första fiol men en dag stog jag där med den i handen. Far hade väl köpt den någonstans. Och jag fick börja öva på fiolen hos Kjellborg. Han var lika sträng då som i skolan. Kanske hade jag anlag men först och främst var det nog Kjellborgs förtjänst att det gick bra för mig. Han hade fler elever men jag tyckte nog att jag blev ett strå vassare än de andra rätt fort. Jag var väl inte mer än 10 eller 11 år när jag fick följa med på hans spelningar. Vid tjuogo års ålder hade jag blivit så pass

driven att jag fick sköta en del spelningar själv. Kjellborg hade lärt mig många av sina låtar, så många att jag tappat räkningen. Jag hade fått lära mig läsa och skriva noter och började själv föra en notbok. Många av Kjellborgs låtar gick i tonarter som inte låg så bra till för fiolen, för de härstammade från en spelman i trakten som lärt sig av en klarinettspelare från Uppland. Men det var bara och spela på och det gick ju an att lägga om låtarna till andra tonarter som passade bättre. Folk började tycka om mitt spel och jag fick egna förfrågningar både i hemsocknen som i socknarna omkring. Uppskattnings fick jag av dansarna och många blickar fick jag från flickorna. Men det blev inget med det. Jag hade inte tid för flickor. Gården skulle skötas om för mor och far började bli gamla och tappade orken. Och så skulle jag ju spela. Inte tjänade jag så mycket på spelningarna men lite med mig hem till kassan blev det. Far och mor gick ur tiden men jag fortsatte med gården ett tag till. När jag var mellan 40 och 50 år tyckte jag att

jag skulle se mig om efter en bättre gård och hamnade då i grannsocknen Helgarö där jag införskaffade gården Granlund. Spelningar hade jag många, varje vecka var det något, danser, bröllop, födelsedagar, och begravingar också. Min läromästare Kjellborg var borta sedan flera år men nu var jag så säker att jag redde mig utan hans beskydd. Man började kalla mig "Granlunds-Pelle", och det var väl inget fel med det. Jag började känna mig som en riktig storspelman. Med kvinnor var det sämre men för att få lite hjälp på gården skaffade jag mig en piga, Christina. Hon var duktig med köksbestyren och med hönsen och grönsakerna. Sen blev det som det blev. Vi kom närmare och närmare varandra och en kväll hände det. Och sen kom en pojke till världen. Gustaf Adolf blev hans namn. Men det blev en kort lycka. En barnsjukdom satte åt honom och han blev inte ens två år. Det blev inga mer försök men Christina stannade hos mig många år tills hon dog.

Många år som spelman blev det och några lärjungar fick jag. Jag minns inte vad de hette.

Men jag skrev noga ner mina låtar i mina notböcker för att komma ihåg dem. Och kanske kunde de komma till användning för någon annan. Jag höll väl på en bit inpå sjuttiårsåldern. Sen tyckte jag det räckte med spelmanslivet och jag ville hålla mig till gården. Min Christina var också gammal. Det blev mycket att ordna med och dagarna gick.

Jag minns en historia. Det måste ha varit alldeles innan sekelskiftet, innan 1900. Jag var väl ute och jobbade med något på gården. En man kom gåendes och stannade till vid grinden. Det var en fin karl, stor hatt och överrock hade han. Det var väl någon från stan som skulle djävläs, tänkte jag. Bäst att hålla en kort ton mot honom. Min ensamhet på gården hade gjort mig lite till enstöring. Jag trivdes bäst utan besökare.

-Goddag, sa karln, är det Ericsson i Granlund?

Jag såg på honom och undrade vad han ville. Jag sade inget utan fortsatte med mitt arbete.

-Är det Ericsson, frågade han då igen.

Jag tyckte det var bäst att svara.

-Ja, det ska väl vara dä.

-Jo, jag har hört att Ericsson ska vara en stor spelman och jag går omkring och samlar gammal musik. Jag tänkte fråga om Ericsson skulle vilja spela någon gammal melodi för mig?

Jag blev överraskad över hans fråga och visste inte hur jag skulle bete mig men ville inte ge honom något. Jag visste ju inte vem han var.

-Inte. Jag spelar aldrig nu. Jag är åtti år och har glömt allting. Förresten bryr jag mig inte omét. Inte!

Jag tyckte att jag avspisat karln tillräckligt. Men han gav sig inte iväg. Istället satte han sig på en sten och började språka. Han hette Leffler. Han berättade vilka andra spelmän från trakten han hade besökt och undrade om jag kände dem. Och det gjorde jag förstås. Sen började vi prata om annat, den nya ångbåten som gick till Strängnäs, domkyrkan, och om vårsådden. Om vad som hände i världen, krig var det nånstans och annat sattyg. Jag började att tycka om karln, det verkade vara en redig en. Efter ett tag tog Leffler fram noter han skrivit ner från andra spelmän han hade besökt. Jag tittade på dem. Där fanns flera låtar som jag själv brukade spela.

-Det syns allt att herrn är hemma i noten, sa jag. Det går väl an att stiga in i stugan, då, sa jag och visade honom

in i köket. Christina hade kaffe klart och några bullar att bjuda på.

-Han vill kanske se mina notböcker, sa jag efter en stund. Och det ville han gärna.

Han läste dem noga, sida för sida och verkade mycket nöjd.

-Det skulle vara en stor glädje för mig om Ericsson ville spela lite för mig, sa han och såg väldigt bedjande ut. Jag tvekade lite men sen gav jag med mig, tog ner fiolen och satte igång.

Många låtar blev det och allt jag spelade skrev Leffler ner.

Han var duktig att höra vad jag spelade och inte många låtar behövde jag ta om.

Men sen fråga Leffler om han fick köpa mina notböcker.

Tokiga karln!

-Det förstår han väl det inte går för sig, svarade jag honom skarpt. Köpa mina notböcker?! Jag har en gammal bibel, den kan han få, om han nu nödvändigtvis måste köpa nåt.

Leffler gav sig inte. Nu ville han låna böckerna. Han ville till och med lämna pant och undrade hur jag ställde mig till det. Jag tyckte det var konstigt så det blev inget av med det.

Sen var det slut med besöket. Leffler tackade för sig.

-Hoppas att Ericsson inte tog illa vid sig av mitt förslag att låna böckerna, sa han och såg lite skamsen ut. Jag svarade

väl något, minns inte vad.

Och Leffler tog farväl.

Men det var en lurig fan för nästa dag kom prästen förbi. Och han ville låna mina böcker. Jag förstod vem som skickat honom. Fast prästen vill man ju hålla sig väl med så han fick låna böckerna en vecka. Mycket riktigt var det Leffler som kom tillbaka med böckerna. Och inte var han nöjd än. Han fick ur mig fler låtar som inte stod i böckerna och lite berättelser om hur det var på brölloppen och andra fester förr i tiden. Det var en vetgirig karl som inte ville ge sig.

Sen hörde jag inte mer från honom och skönt var väl det.

Jag vet inte vad som hände med mina böcker och mina låtar sen jag dött. Jag får väl hoppas att mina lärjungar fortsatt spela för det var många bra låtar. Och notböckerna kanske finns kvar nånstans. Fast egentligen bryr jag mig inte. Det får vara som det blev.

Ulf Lundgren April 2018

(Källor: K P Leffler Folkmusik från Norra Södermanland och personporträtt av Pehr Ericsson och Kjellborg från Spelmansförbundets hemsida)

Polska efter Pehr Ericsson, Helgarö

(ursprungligen upptecknad i a-moll)

2:a stämman Ulf Lundgren

Nyutgivivet

I mars, på Spelmansförbundets årsmöte, släpptes cd:n *Välkommen till världen* som är nyutgåva av det kassettband som gjordes till folkmusikåret 1990. Den innehåller visor, ramsor och lekar, alla från Spelmansförbundets arkiv. 1990 skänktes kassetten till alla nyfödda i Sörmland. Nu finns cd:n att köpa hos Spelmansförbundet. Läs mer på www.sormlandsspel.se

En cd av helt annat slag är Daniel och Emma Reids *Life Continuum* som bjuder på en blandning av egna kompositioner, traditionella låtar och sånger från Sverige och Storbritannien. I sommar ger de sig iväg på husvagns-turné och lanserar skivan. Mer information finns på www.danielemma.se

Välkommen till logdans på Kafe Klaver
2 juni, OBS ändrat datum!!! Se vi-
dare [http://sormlandsspel.se/pa-
gang/](http://sormlandsspel.se/pa-gang/)

Sorunda socken, Söder-Törn, samt flere delar af Västergötland. Uplek-
nad 1843 af G. Berglind i S.Törn, och af Dök. i Västerg. - År. Roma 1843.
Allegretto vivace.

Sång. *Itva vänner de/ gör ett par, Tre vänner gören/ längan rad;*

N:14.

Piano.

Fyra gör ett kart, ätta gör ett lass; titta inte på mej! Du kan inte följ mej;

tro mej visst hvad jag säger dej - För tror du mej, så be- drar du dej -

Ur Dybecks Svenska visor

18.

Söder-Törn. Upleknad 1844. - Bondtjockan föredrager den lilla visan med ett ut-
tryck; ett sprittande skämt, som svärigen kan af någon annan återgifvas.

Allegretto.

Sång. *Hvad jag har lofvat det skall jag hålla! Att aldrig nånsin äleka mer än tre*

N:20.

Piano.

Och en för ro skull och en för nöd skull Den tredje den skall bli min till- le vän!

Sörmländska spelgrupper 2018

Här kommer en ny lista över spelgrupper. Hör av dig till sormlandslaten@sormlandsspel.se med ändringar och tillägg!

Anslaget	Gunilla Blomkvist, 0734-94 79 54
Billy me´ Skogssundarna och Leffe	Billy Karlsson, 070-339 74 99 billyosonja@bredband.net
Brodéns Kapell	Tel: 0152-703 67, 016-42 04 17
Djurgårdslaget	Torsten Gau, 016-42 00 70
Eskilstuna Spelmansgille	http://www.spelmansgillet.se/
Kapellet Spiskroken	Arne Blomberg, 013-741 48, 070-892 64 78 http://fam-blomberg.se/musik/kapellet-spiskroken/
Leffes Svänggång	Leif Johansson, 070-555 89 67
Lundgrens Lager	Ulf Lundgren, 073-855 33 55
Lästringe Låtar	Rolf Siwertz, 070-851 58 25
Malmabygdens Spelmän	Anita Hedlund, 070-218 16 68 anihed@telia.com
Nyköpingshus Spelmansgille	http://www.123minsida.se/nykopingshusspelmansgille
Oxtakt	Leif Yngwe, 0155-33910, 070-339 53 84 yngwes@tele2.se Roland Eriksson, 0155-35332, 076-627 00 46
PiVO	Åke Andersson, 070-95 31 61
Slagsta gille	http://www.slagstagille.se/
Smedur	Tel. 016-730 27
Stockholms spelmansgille	http://stockholmsspelmansgille.se/
Spelklåda	Leif Wallin, Tel. 016-212 90